

persbericht

Startklaar voor vier jaar: nog beter presteren

Den Haag, 17 oktober 2012

- Zorg, onderwijs en veiligheid vormen een steeds groter deel van de overheidsuitgaven. Hun aandeel in het bbp is toegenomen van 14% in 2000 naar 20% in 2011 en hun aandeel in de totale overheidsuitgaven van 32% naar 40%.
- Nederland geeft al relatief veel uit aan zorg (€76 miljard in 2011), terwijl de echte vergrijzing nog moet komen. De kostengroei in de zorg vindt vooral plaats door een toename van lichtere vormen van zorg.
- Het opleidingsniveau van niet-westerse minderheden stijgt, maar er blijft zorg over taalachterstand en laag studierendement. Zo is in het mbo na vijf jaar 27% van alle niet-westerse leerlingen zonder startkwalificatie vertrokken, tegenover 18% van de autochtone leerlingen.
- De jeugdwerkloosheid onder niet-westerse migranten is met 29% zorgwekkend hoog. De criminaliteit is met 13% onder Antilliaanse en 20% onder Marokkaanse jonge mannen een groot probleem.
- De houding tegenover de Europese Unie is negatiever geworden sinds het begin van de bankencrisis. Ook de steun voor verdere uitbreiding (34%) neemt af, evenals het aandeel in de bevolking dat een positief beeld heeft van de EU (33%).
- Bijna de helft van de 55-plussers die hun baan hebben verloren heeft na twee jaar nog geen werk. Ook mensen met gezondheidsbeperkingen komen ondanks meer activerend beleid moeilijk aan het werk.
- Een geleidelijke beperking van de hypotheekrenteaftrek en het op marktniveau brengen van de huren verbetert op langere termijn de woningmarkt. De inkomensgevolgen zijn te overzien en de woningprijzen hoeven niet meer dan 10% te dalen.

Dit zijn enkele conclusies uit de SCP-publicatie *Startklaar voor vier jaar: Een verkenning van publieke prestaties voor de kabinetsformatie 2012*, die op 17 oktober 2012 verschijnt. Het SCP brengt telkens bij een kabinetsformatie een Memorandum uit, waarin wordt ingegaan op de prestaties van de overheid. Het perspectief is

zowel nationaal als internationaal. Voorts worden de opinies van burgers in beeld gebracht. Ten slotte wordt ingegaan op onderwerpen die op dit moment in de politiek en de maatschappelijke discussie een grote rol spelen. Het gaat om ontwikkelingen op het gebied van immigratie en integratie, de arbeidsmarkt en de woningmarkt. Als Memorandum 2012 is *Startklaar voor vier jaar* al op 21 september aangeboden aan de informaters en de onderhandelaars van VVD en PvdA.

Meer lichtere vormen van zorg

De overheidsuitgaven vormen met een bedrag van €300 miljard en een aandeel van 50% in het bbp een belangrijk deel van onze economie. Zorg, onderwijs en veiligheid vormen daarin een steeds groter onderdeel. Uitgedrukt in percentages van het Bruto Binnenlands Product is hun aandeel toegenomen van 14% in 2000 tot 20% in 2011. De mogelijkheden voor kostenbesparingen in de publieke dienstverlening zijn beperkt, zeker in de sectoren waar veel dienstverlenend personeel wordt ingezet (ouderenzorg, onderwijs). In de zorg zien we een sterke groei in gebruik, vooral bij lichtere vormen van zorg. De marktwerking in de gezondheidszorg heeft weliswaar geleid tot een hogere (arbeids)productiviteit, maar ook tot een steeds hogere productie. Schaalvergroting wordt vaak als instrument gezien om kosten te beheersen, maar veel scholen en vooral ziekenhuizen zijn eigenlijk al te groot.

Nederland presteert in internationale vergelijking goed, maar kan beter

Nederland geeft vergeleken met andere landen veel uit aan intramurale zorg en ook de extramurale zorg wordt relatief ruimhartig verstrekt. Daarnaast zijn de eigen bijdragen voor zorg in Nederland in verhouding laag (6% tegenover 17% gemiddeld in EU verband). We worden weliswaar iets ouder (80,6 jaar tegenover 79,4 gemiddeld), maar het aandeel gezonde levensjaren ligt met 75% iets onder het gemiddelde van 77% in de EU. De uitgaven aan onderwijs zijn in Nederland internationaal gezien gemiddeld, maar de prestaties zijn bovengemiddeld. Deze prestaties lijken echter te stagneren. Met name de beste leerlingen blijven achter en de kwaliteit van docenten laat te wensen over. De uitgaven aan veiligheid liggen in Nederland iets hoger dan in andere landen. Het criminaliteitsniveau is echter ook een stuk hoger, zelfs als we de vele fietsdiefstallen buiten beschouwing laten.

Burger bezorgd over hogere lasten

Meer dan de helft van de burgers denkt dat er de afgelopen twintig jaar al sterk is bezuinigd op zorg en onderwijs, terwijl dat niet het geval is. Burgers zien de noodzaak van bezuinigingen op de zorg wel in, maar denken dat vooral te bereiken door efficiënter werken, het verminderen van onnodige zorg en het bevorderen van gezond gedrag. Vooral mensen met een slechte gezondheid maken zich ongerust over de zorg waarop ze in de toekomst kunnen rekenen. Men voelt weinig voor hogere eigen risico's of uitdunning van het verzekerde pakket.

Europa roept bij veel burgers weerstand op

De meeste Nederlanders begrijpen de noodzaak van Europese integratie (68%), maar ze zijn er allesbehalve enthousiast over. De economische crisis versterkt het gevoel van onvrede over de EU en de Nederlandse Europese politiek. Het aandeel mensen dat een positief beeld heeft van de EU is duidelijk aan het afkalven (van de helft van de bevolking in 2008 naar eenderde in 2012). De steun voor verdere uitbreiding daalt al langer. Door de eurocrisis is de betrokkenheid van Nederlanders bij Europa wel vergroot.

Integratie minderheden verloopt langzaam: jeugdwerkloosheid en criminaliteit een groot probleem

Tegenover de afgenomen vestiging van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders (migratiesaldo van 3.300 in 2011) staat de vestiging van meer migranten uit Midden- en Oost-Europa (alleen al 12.000 Polen in 2011). In de beheersing van de Nederlandse taal door niet-westerse leerlingen valt nog duidelijk een slag te maken. In Turks-Nederlandse gezinnen spreekt 60% van de kinderen nog in het Turks met de eigen ouders. In het vervolgonderwijs moet meer worden ingezet op het verhogen van het studierendement. Zo is in het mbo na vijf jaar 27% van alle niet-westerse leerlingen zonder startkwalificatie vertrokken, tegenover 18% van de autochtone leerlingen. Ondanks toenemende deelname van Turkse en Marokkaanse studenten aan het hoger onderwijs (van 20% van de 18-20-jarigen in 1995 tot 40% in 2010), is de hoge uitval een punt van zorg. Ook de werkloosheid onder jongeren van de tweede generatie is zorgwekkend (29% in het eerste kwartaal van 2012), evenals de jeugdcriminaliteit. In 2010 stond 19,5% van de Marokkaanse en 13,3% van de Antilliaanse jonge mannen als verdachte van een misdrijf geregistreerd.

Te weinig kansen voor ouderen op de arbeidsmarkt

Hoewel de arbeidsdeelname van 55-plussers is gestegen van 25% in 1995 naar 51% in 2011, heeft bijna de helft van de 55-plussers na baanverlies twee jaar later nog steeds geen werk. De ontslagbescherming in Nederland ligt iets boven het gemiddelde van de OESO-landen. Werkgevers zijn bij het aantrekken van oudere medewerkers vooral bang voor een lagere productiviteit, bijvoorbeeld door het grotere risico op langdurig ziekteverzuim. Tegelijk komt het beleid gericht op begeleiding 'van werk naar werk' nog niet erg van de grond. Dit heeft tot gevolg dat ouderen eerder de lasten dan de baten van een verdere versoepeling van het ontslagrecht zullen ondervinden.

Werkgeversrelatie belangrijk bij arbeidsgehandicapten

De arbeidsparticipatie van mensen met een gezondheidsbeperking is de afgelopen jaren niet gestegen. Van de mensen die minder dan 35% arbeidsongeschikt zijn en bij de oude werkgever kunnen re-integreren, behoudt meer dan 75% hun baan tegenover 20% die bij hun werkgever zijn vertrokken. Een verdergaande flexibilisering van de arbeidsmarkt zit een succesvolle re-integratie van arbeidsbeperkten dan ook in de weg.

Minder overheidssubsidie voor de woningmarkt mogelijk

De woningmarkt stagneert. Niet alleen als gevolg van de crisis, maar ook door onbedoelde effecten van de ruim €9 miljard aan woonsubsidies in de vorm van hypotheekrenteaftrek, huurtoeslagen en gereguleerde huren. SCP-berekeningen laten zien dat de hervormingsplannen op langere termijn de waarde van woningen minder dan 10% zullen doen dalen. Hierdoor zal het aantal huishoudens dat bij verkoop van hun huis met restschulden te maken krijgt, beperkt blijven. Opmerkelijk is dat burgers eerder op de woonsubsidies dan op zorg en onderwijs willen bezuinigen.

SCP-publicatie 2012/23, *Startklaar voor vier jaar*. Een verkenning van *publieke prestaties voor de kabinetsformatie 2012*, onder redactie van Evert Pommer, Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, oktober 2012, ISBN 978 90 377 0632 1, prijs € 17,00.

De publicatie is verkrijgbaar bij de (internet-)boekhandel of te bestellen/downloaden via de website: www.scp.nl

Voor meer informatie over de inhoud van deze publicatie: Evert Pommer, e-mail: e.pommer@scp.nl , telefoon: 070-340 7947.

Voor algemene vragen: Irma Schenk, e-mail: i.schenk@scp.nl , telefoon: 070-340 5605.